

ІННОВАЦІЙНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ В КОМПЛЕКСНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ В ДАКТИЛОСКОПІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ СФАЛЬСИФІКОВАНИХ ВІДБИТКІВ ПАЛЬЦІВ РУК

Аліна Сергіївна ХИЖНЯК,

*судовий експерт сектору дактилоскопічного
обліку відділу криміналістичних видів досліджень,
Харківського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України*

В сучасному світі дуже ефективно використовується в експертній практиці дактилоскопічне дослідження. Яке є одним з найсучасніших та найефективніших криміналістичних досліджень, що дозволяє ідентифікувати особу. Категорії правохоронної діяльності особливо цінують дактилоскопічну експертизу за її високу якість та точність. Наприкінці ХІХ століття науковцям вдалось довести той факт, що папілярний узор на фалангах пальців рук особи є суто індивідуальною ознакою, стійкою та незмінною впродовж всього життя людини. [4, с. 148]. Помилки у висновках дактилоскопічного дослідження фактично зводиться до нуля. Це допомагає експертам-дактилоскопістам оперативно ідентифікувати особу, яка залишила свої сліди папілярних ліній на місці події та установлювати осіб невпізнаних трупів. Все це обумовлює інтерес категорії осіб, які займаються незаконною діяльністю, до способів зміни, підміни та фальсифікації відбитків папілярних узорів людини.

Тому існує потреба в дактилоскопічному дослідженні розглядати і саму потожирову речовину в слідах папілярних узорів людини. Потожирова речовина людини є одним із найпоширеніших об'єктів криміналістичних досліджень.

Фальсифікація відбитків пальців рук людини досліджували у своїх працях А. С. Башилова, Н. В. Єфременко, О. Г. Гайдук, Д. Я. Бачара, О. В. Волошенко, В. С. Віщук, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, П. Д. Біленчук, М. С. Бокаріус, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, А. В. Іщенко, В. А. Колесник, В. К. Лисиченко, М. М. Лисова, С. С. Саміщенко, О. В. Одерія, В. К. Кірвель, М. А. Погорецький, М. В. Салтевський, Т. А. Седова, В. С. Кузьмічов, М. Я. Сегай, А. В. Стальмахов, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, О. А. Соколова, А. Г. Сухарев та інші вчені-криміналісти.

Багатогранність та різноманіття предметів, які виявлені на місці події, несуть потожирові сліди осіб, що підозрюються в причетності до події, дозволяє використовувати їх для багатопланового криміналістичного дослідження. Висновок про те, що сліди на тому або іншому предметі залишені певною особою має важливе, а частіше вирішальне значення для викривання злочинця, оскільки встановлюється факт перебування конкретної особи на місці злочину, його безпосередній контакт з конкретним предметом.

Тому в даній ситуації виникла необхідність розробки сучасної методології дослідження слідів пальців рук та їх потожирової речовини

людини, що викликана потребами розшукової, слідчої та експертної практики, а також запитам судів про підвищення якості розслідування, ширшого використання науково-технічних засобів у викриванні злочинців. Останніми роками зростає кількість кримінальних правопорушень і, в той же час, знижується кількість розкритих злочинів. З метою зміни даної ситуації, необхідно вживати заходи для вдосконалення технічної бази і розвитку нових методик, дозволяють ефективніше використовувати різноманітні сліди, що залишаються на місці після скоєння злочину. Використання в експертній практиці новітніх досягнень науки і техніки дозволяє отримувати відповіді на не вирішені раніше питання, а також проводити традиційні експертні дактилоскопічні дослідження на новому більш інформаційному рівні.

Зокрема, до розглядання даної проблеми можна виділити два аспекти, пов'язані з установленням видової приналежності представленого на дослідження сліду людини та його біологічного походження – чи не є наданий на дослідження об'єкт аналогом папіярного узору із неживої природи.

В першу чергу одна із задач пов'язана з установленням приналежності наданого на дослідження сліду людині та його видової приналежності. Щодо вирішення даного питання, то, як правило, при виявленні слідів папіярних ліній на місці події встановлюється, що вони належать людині. Однак у ряді випадків папіярний узор людини може визивати ускладнення при його диференціації.

Аналізуючи практичну сторону криміналістичного дослідження, важливо сказати, що лише за умов наявності інформації про усі можливі способи та методи фальсифікації слідів пальців рук, речовини та інструменти, які для цього використовуються, їхній хімічний склад та особливості слідоутворення формується достатня інформаційна база для проведення повноцінного дослідження. Якщо судовий експерт знає можливі шляхи підробки, йому буде легше їх виявити.

Одним із перших способи фальсифікації слідів пальців рук визначив С. С. Саміщенко, який до їх числа відносить: 1) підробку слідів пальців рук з використанням кліше тобто штучно створеного слідоутворюючого об'єкта; 2) виготовлення порошкових та фотокопій слідів і відбитків та їх приєднання до кримінальної справи в якості слідів пальців рук, виявлених на місці події; 3) підкидання реальних предметів зі слідами пальців рук, залишеними людиною у ході реального слідового контакту, в якості доказів на місце події або безпосереднє приєднання такого предмета до матеріалів кримінальної справи; 4) перенесення слідів пальців рук з одного предмета на інший, що має відношення до події злочину, шляхом прямого або опосередкованого контакту [3, с. 226].

Здійснюючи класифікацію способів фальсифікації папіярних узорів, О. А. Соколова виділяє дві їх групи: 1) умисну зміну малюнка папіярного візерунка безпосередньо на шкірі людини і його видалення; 2) маскування папіярного візерунка (його заміна) [2, с. 67]. Схожим чином до класифікації способів фальсифікації папіярних візерунків підходять А. С. Башилова та Н. В. Єфременко, які умовно поділяють їх на дві групи: 1) зміну малюнка папіярного візерунка безпосередньо на шкірі людини;

2) виготовлення штучних папілярних візерунків у вигляді об'ємних муляжів або площинних копій [1, с. 177].

Фальсифіковані відбитки рук можна визначити як сліди рук, повністю змінені внаслідок умисного видалення папілярного узору, його маскуванню або створення штучного папілярного узору та частково змінені внаслідок умисної зміни папілярного узору. Класифікація фальсифікованих відбитків рук здійснюється за різними класифікаційними критеріями, основним з яких виступає спосіб фальсифікації відбитків рук. При проведенні дактилоскопічного дослідження на факт підробки відбитків пальців рук людини можуть вказувати такі ознаки: 1) нерівномірне збільшення ширини папілярних ліній за рахунок утворення здуття і згустків; 2) викривлення відображення окремих елементів будови папілярного узору; 3) нехарактерні для відбитка мікроознаки папілярних ліній; 4) наявність або відсутність з'єднувальних вусиків між папілярними лініями; 5) необґрунтовані розриви в місцях потоншення папілярних ліній; 6) відсутність відбитків пор в папілярних лініях.

У разі фальсифікації слідів рук встановлення місця його здійснення відіграє вагомое значення, оскільки саме на цьому місці може бути отримано значний обсяг інформації щодо способів фальсифікації та осіб, які її вчинили.

Насамперед недосконалість нормативної бази зумовлює ситуацію, що ризик фальсифікації відбитків не враховується під час дактилоскопічного дослідження, не розвивається та не удосконалюється у тій мірі, як цього потребує сучасна криміналістика.

Важливо проаналізувати зміст дактилоскопічного дослідження та його окремі проблемні питання, необхідно сказати, що подолання певних труднощів є можливим за умови нормативного та практичного вдосконалення методики дактилоскопічного дослідження. У першу чергу необхідно включити до переліку питань дактилоскопічної експертизи питання про можливу фальсифікацію відбитків. Друга черга питань пов'язана з встановленням біологічного походження об'єкту чи являється він аналогом папілярного узору із неживої природи, тобто фальсифіцираним об'єктом.

Сліди природного біологічного походження (справжні) сліди рук зазвичай є результатом життєдіяльності людої людини та їх походження не визиває сумнівів, у тому числі і при їх виявленні на місці події. Друга група слідів – сліди штучного походження або підроблені – фальсифіковані сліди. Тому зупинимось на питаннях, які мають відношення безпосередньо до удосконалення методики провадження дактилоскопічних експертиз у зв'язку з можливою фальсифікацією папілярних узорів.

При встановленні наявності потожирової речовини в досліджуваному сліді, важливе значення має матеріал слідокопіюючої поверхні, на який відкопійовані папілярні узорі; дактилоскопічна плівка або слідокопіююча плівка типу «Скотч». В останньому випадку потожирова речовина сліду дослідженню не підлягає.

Перевірка проби потожирової речовини на горіння може бути проведена Експрес-аналізом, яка супроводжується характерним специфічним запахом органічної речовини. А у разі виявлення копії

папілярного узору із синтетичної речовини аналогічний запах відсутній, також запах відсутній, а процес горіння змінюється на його плавлення. Про біологічне походження сліду може також засвідчувати виявлення в ньому різноманітних груп бактерій.

При штучному отриманні копії природного папілярного узору можуть виникнути труднощі діагностики. Тому в даній ситуації рішення даного питання повинно проводитись в рамках провадження комплексної експертизи. В цій експертизі повинні брати участь спеціалісти двох категорій, а саме дактилоскопісти та біологи. В наш час даного виду експертизи фактично не проводяться.

Про встановлення наявності потожирової речовини в сліді папілярних ліній або його відсутність, питання про встановлення біологічної природи сліду повинне в першу чергу вирішуватись при провадженні судово-біологічної експертизи. Даний напрямок комплексної експертизи, а саме в дактилоскопічному дослідженні сфальсифікованих відбитків пальців рук, на теперішній час, треба розвивати, впроваджувати, розробляти методику, методи та інтегрувати його в дію.

Можливо зробити висновок про те, що відсутність потожирової речовини в досліджуваному сліді папілярних ліній може бути одним із діагностичних ознак їх можливої фальсифікації. При дослідженні слідів рук в діагностичних питаннях, а саме – наявності фальсифікації, потрібно розробити методи та методику дослідження слідів рук в комплексі спеціалістів двох категорій, а саме дактилоскопістів та біологів. У комплексному пізнанні закономірностей, покладених в основу діагностичних досліджень, спрямованих на встановлення факту фальсифікації відбитків пальців рук, а також формуванні на його основі комплексу знань, що відповідає сучасному розвитку діагностичної дактилоскопії.

Список використаних джерел:

1. Ефременко Н. В. Установление факта фальсификации следов пальцев рук / Н. В. Ефременко, А. С. Башилова. *Вестник Полоцкого государственного университета*. Серия D, Экономические и юридические науки: научно-теоретический журнал. 2014. № 13. С. 175-182.
2. Соколова О. А. Фальсификация следов и отпечатков рук человека. *Судебная экспертиза*. – 2012. – № 4 (32). – С. 57-72.
3. Самищенко С. С. Современная дактилоскопия: теория, практика и тенденции развития: Дисс. д-ра юрид. наук. М., 2003. 369 с.
4. Біленчук П. Д. Криміналістика : підручник / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, П. Ю. Тимошенко, М. В. Салтевський. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 1997. 232 с.